

ԼԻԼԻԹ ՍԱՐԱՏԻԿՅԱՆ

*Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական
մանկավարժական համալսարանի հայրուկ
մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի
դեղենար, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու*

ԼԻԳԱ ԲԱԼԱԲԵԿՅԱՆ

*«Պատմոս– Արարատ» բարեգործական
հիմնադրամի լոգոպեդ*

ԼՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՎԱՂ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

Հոդվածում ներկայացված է լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների ընտանիքում կազմակերպվող վաղ օգնության նշանակությունը, դրան առնչվող հիմնահարցերը, խնդիրները, ուղիները և վաղ օգնության վերականգնողական աշխատանքների հիմնական ուղղությունները:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. լսողության խանգարում, լսողության վաղ պրոթեզավորում, խխունջային ներպատվաստում, լսողական ընկալում, առարկայական գործունեության զարգացում, սուրդոմանկավարժական վաղ օգնություն:

Հայտնի է, որ լսողության խանգարումները դժվարեցնում են մարդու սոցիալականացումը և խոչընդոտում ինքնուրույն կյանքի և գործունեության կայացմանը: Դրանք բազմաթիվ սոցիալ–հոգեբանական և մանկավարժական հիմնահարցեր են առաջացնում ոչ միայն երեխաների, այլև նրանց ծնողների համար: Լսողության խանգարումները բացասաբար են անդրադառնում երեխայի խոսքի և հաղորդակցման պահանջմունքների ձևավորման ու զարգացման գործընթացների, ճանաչողության և գործունեության բոլոր ձևերի (մանկպուլացիոն, առարկայական, խաղային, ուսումնական, աշխատանքային) վրա: Այդ պատճառով էլ լսողության խանգարման և դրա հետևանքով առաջացած հոգեկան զարգացման երկ-

րորդային շեղումների վաղ բացահայտումը և վաղ օգնության կազմակերպումը կենսական կարևոր նշանակություն ունեն [1,3]: Սույն հացերի կարևորությունն առավել ընդգծվում է, երբ դրանք վերաբերում են մինչ երեք տարեկան լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների հետ ընտանիքում կազմակերպվող սուրդոմանկավարժական աշխատանքներին: Սուրդոմանկավարժական վաղ օգնության ներդրումն ընտանիքում հնարավորություն է ընձեռում շտկող– զարգացնող աշխատանքները կազմակերպել մինչ 3 տարեկան հասակը, հենվել խոսքի զարգացման բոլոր փուլերի և սենզիտիվ շրջանների վրա, աշխատել երեխայի համար բնական միջավայրում և ծնողների անմիջական մասնակցությամբ: Ելնելով այն հանգամանքից, որ նման մոտեցումը սուրդոմանկավարժության մեջ նորույթ է՝ կարծում ենք, որ այն կարևոր գիտահետազոտական հիմնախնդիր է և բազմակողմանի ուսումնասիրության կարիք ունի [4, 6]:

Այսպիսով, ելնելով վերոհիշյալից՝ մեր **նպատակն է** հետազոտել, կազմակերպել և իրականացնել լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների վաղ օգնությունն ընտանիքում: Դրա համար առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- ուսումնասիրել հետազոտվող խնդրի լուսաբանվածության աստիճանը՝ մասնագիտական գրականության մեջ,

- հետազոտել վաղ օգնության վերաբերյալ լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների ծնողների տեղեկացվածության մակարդակը,
- հաղորդել նրանց մասնագիտական որոշակի գիտելիքներ և ձևավորել համապատասխան պատկերացումներ՝ հետազոտվող խնդրի վերաբերյալ,
- ցույց տալ վաղ տարիքում լսողության խանգարում ունեցող երեխաների և նրանց ծնողների հետ տարվող սուրդոմանկավարժական և հոգեբանական աշխատանքների կարևորությունը [2,5]:

Մասնագիտական գրականության վերլուծությունը ցույց է տվել, որ սուրդոմանկավարժական վաղ օգնության աշխատանքները բոլոր ժամանակներում կարևորվում են, սակայն դրանք հիմնականում վերաբերում են 3 տարեկանից հետո սկսվող մասնագիտական միջամտությանը: Ինչ վերաբերում է ընտանիք ներդրվող վաղ օգնության ձևերն, ապա դրանց վերաբերյալ տեսագործական հետազոտությունները բացակայում են [1,3,5]:

Այսօր մեր երկրում լսողության խանգարումները ախտորոշվում են երեխայի ծնվելուց քառասունութ ժամ հետո: Այս հանգամանքն առավել դյուրին է դարձնում լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների վաղ օգնության կազմակերպումը, որն անհնար է պատկերացնել առանց սուրդոմանկավարժական միջամտության: Ելնելով նրանից, որ վաղ օգնության կազմակերպման համար ամենաբարենպաստ պայմանները հնարավոր է ստեղծել ընտանեկան միջավայրում՝ մենք ուսումնասիրել ենք վաղ օգնության վերաբերյալ լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների ծնողների տեղեկացվածության մակարդակը:

Հետազոտությունները ցույց է տվել, որ նրանց 65%-ը վաղ օգնության մասին հստակ տեղեկատվություն ունի, սակայն լավ չի պատկերացնում, թե ինչպես է այն կիրառվում գործնականում, 25%-ը մասամբ է

տեղեկացված և խիստ թերահավատորեն է վերաբերվում ընտանիքի մասնակցությանը սուրդոմանկավարժական աշխատանքներին, իսկ 10%-ը՝ պատկերացում չունի, թե ինչ է վաղ օգնությունը:

Հարցումները վկայում են, որ ընտանիքի ճիշտ կազմակերպված մասնակցությունը անմիջականորեն ազդում է վաղ սկսված սուրդոմանկավարժական աշխատանքների արդյունավետության վրա. այսպես՝ այն ընտանիքները, որոնք հետևողականորեն պահանջում են, որ երեխան լսողական սարքը կրի, ապահովում են ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, սուրդոմանկավարժական աշխատանքներում դրական արդյունքներ են գրանցվում: Սույն խնդրին ուղղված հետազոտություններից պարզ է դարձել, որ այն ընտանիքներում են գրանցվում լսողությա խանգարումներ ունեցող երեխայի զարգացման լավագույն արդյունքներ, որտեղ՝

- ընտանեկան դաստիարակության ընթացքում երեխաների միջև տարբերություն չի դրվում,
- ընտանիքում լսողության զարգացման համար օգտագործվում է երեխայի կյանքի յուրաքանչյուր պահը,
- վաղ օգնության աշխատանքներում ընդգրկվում են ընտանիքի բոլոր անդամները,
- երեխայի հետ, անկախ նրանից՝ ընկալում է նա լսած խոսքն ամբողջությամբ, թե՛ ոչ, միշտ խոսում են նորմալ տեմպով և ճայնով:
- երեխաներին օրվա մեջ շատ ժամանակ են տրամադրում:

Այսպիսով, վաղ օգնության կազմակերպումն ընտանիքում իրականացվում է հետևյալ ուղղություններով՝

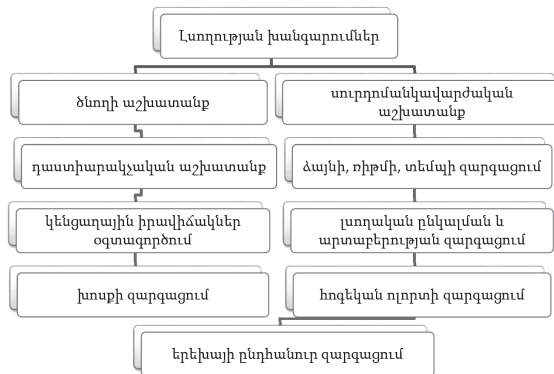
- գրույց ընտանիքի հետ,
- մասնագիտական տեղեկատվության ապահովում,
- ախտորոշման հնարավոր ելքերի խորհրդատվություն,
- երեխայի ֆիզիկական ոլորտի զարգացում,
- լսողական ընկալման զարգացում,

- առարկայական գործունեության զարգացում,
- հուզական ոլորտի զարգացում,
- խոսքային միջավայրի ապահովում:

Այսպիսով, լսողության խանգարումներ ունեցող երեխայի վաղ օգնության աշխատանքներն իրականացվում են ստորև ներկայացված սխեմայով (նկ.1):

Հաշվի առնելով սույն խնդիրները՝ ներկայացրել ենք այն հիմնական ռազմավարությունը, որով պետք է ծնողներն առաջնորդվեն՝ լսողության խանգարումն ավտորոշելուց անմիջապես հետո: Տեսագործական վերլուծությունները վկայում են, որ լսողության խանգարումների ավտորոշմանը պետք է հաջորդեն վերականգնողական աշխատանքները, որոնք տարվում են հետևյալ ուղղություններով՝

- լսողության վաղ պրոթեզավորում՝ համապատասխան սարքերով,
- անհատական պարապմունքների կազմակերպում սուրդոմանկավարժի հետ,
- լուսավորչական աշխատանքներ, որոնց նպատակը լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների վերականգնողական աշխատանքների, լսողության և խոսքի զարգացման աշխատանքների բովանդակության մեկնաբանումն է՝ ընտանիքում,
- երեխայի լսողախոսակցական գործառույթի զարգացման և ընդհանուր վիճակի գնահատում, որն իրականացնում են աուդիոլոգը և սուրդոմանկավարժը՝ լսողական սարքը 3–6 ամիս կրելուց հետո:

Նկար 1. Լսողության խանգարումներով երեխաների ընտանիքում իրականացվող վաղ օգնության համագործակցային աշխատանքի սխեմա

Այսպես՝

- եթե լսողական սարքերով երեխայի լսողախոսակցական գործառույթի զարգացումը համապատասխանում է նորմայի ստանդարտներին, ապա երեխան շարունակում է կրել լսողական սարքերը և հաճախել սուրդոմանկավարժական պարապմունքներին,
- եթե լսողական սարքերով երեխայի լսողախոսակցական գործառույթի զարգացումը չի համապատասխանում նորմայի ստանդարտներին, և ցուցված է խխունջային ներպատվաստում, ապա խորհուրդ է տրվում երեխային վիրահատել. դա բացատրվում է նրանով, որ միակ միջոցը, որի շնորհիվ երեխան կարող է տիրապետել բանավոր խոսքին, խխունջային ներպատվաստումն է:

Այսպիսով, տեսագիտական և գործնական վերլուծությունները ցույց են տվել, որ խողորմախոռոչի խանգարումներ ունեցող երեխաների ընտանիքում վաղ օգնության հիմնահարցերը գիտահետազոտական լուրջ մարտահրավերներ են նետում սուրդոմանկավարժությանը, քանի որ սուրդոմանկավարժական աշխատանքների բովանդակությունն ու տեխնոլոգիաները այս տեսանկյունից բավարարումնապիսիվ չեն: Հաշվի առնելով սույն հանգամանքը՝ կարծում ենք, որ

մեր կողմից ներկայացված խողորմախոռոչի խանգարումներ ունեցող երեխաների վաղ օգնության ուղղությունները և ձևերը կնպաստեն սուրդոմանկավարժական աշխատանքների արդյունավետության բարձրացմանը: Դրանք կնպաստեն նաև մասնագետների և ծնողների տեղեկացվածության մակարդակի բարձրացմանը, կխթանեն վաղ օգնությունն ընտանիքներին և ծնող-մասնագետ համագործակցային փոխհարբերությունների ձևավորմանը [1,3]:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Андреев Л. Б. Сурдопедагогика. Москва, 2005.
2. Басова А.Г., Егоров С.Ф. История сурдопедагогики: Учеб. пособие. М., 1984.
3. Богданова Т. Г. Сурдопсихология, Москва, 2002.
4. Леонгард Э. И. Развитие речи детей с нарушениями слуха в семье: Методические рекомендации для родителей. Москва, 1985.
5. Пельмская Т.В. Выявление нарушений слуховой функции у детей 1-го и 2-го годов жизни (педагогический аспект) // Дефектология. Москва, 1987.
6. Янн П.А. Воспитание и обучение глухого ребенка: Сурдопедагогика как наука / Пер. с нем. Москва, 2003.

РАННЯЯ ПОМОЩЬ ДЕТЯМ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В СЕМЬЕ

ЛИЛИТ САРАТИКЯՆ

Доцент кафедры специальной педагогики и психологии АГПУ им. Х. Абовяна, кандидат педагогических наук

ЛИДА БАЛАБЕКЯՆ

логопед благотворительного фонда “Патмос–Арарат”

В статье представлены значение, проблемы, пути ранней помощи детям с нарушениями слуха в семье и основные направления ранних реабилитационных работ.

EARLY ASSISTANCE OF CHILDREN HAVING HEARING PROBLEMS IN THE FAMILIES

LILIT SARATIKYAN

Associate Professor of the Chair of Special Education and Psychology, Kh. Abovyan ASPU, PhD in Pedagogy

LIDA BALABEKYAN

«Patmos–Ararat» Charity Foundation Speech Therapist

The article touches upon the importance of early assistance of children having hearing problems in the families, the main problems related to it, as well as the ways and directions of rehabilitation activities of early assistance.

Հոդվածի ներկայացման փաթեթի թիվ՝ 16.02.14 թ.